

Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο

Δεύτερη Συνεδρίαση Θεματικής Ομάδας Εργασίας «Η Πολιτική για την Αγροτική Ανάπτυξη στο πλαίσιο της Περιφερειακής Ανάπτυξης»

Αθήνα, 11 Οκτωβρίου 2011

Σύνταξη Τυπολογίας Αγροτικών Περιοχών στην Ελλάδα

Δ. Σκούρας και Δ. Ψαλτόπουλος
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Πατρών

Διάρθρωση Παρουσίασης

- Τι είναι οι τυπολογίες
- Επικρατούσες τυπολογίες
- Τυπολογίες αγροτικών περιοχών για το σχεδιασμό της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης
- Σχέσεις μεταξύ τυπολογίας και μέτρων πολιτικής
- Παραδείγματα τυπολογιών αγροτικών περιοχών: στόχοι, δείκτες, χωρικό επίπεδο ανάλυσης, μεταβλητές, αποτελέσματα.

Στόχος: Διαβούλευση για την εξειδίκευση στόχου (αλλά και δεικτών, χωρικού επιπέδου ανάλυσης) τυπολογίας για τις αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα.

Τι είναι οι τυπολογίες

- Τυπολογία: μελέτη ή συστηματική ταξινόμηση τύπων με κοινά χαρακτηριστικά.

Αγροτικές περιοχές - Δύο προσεγγίσεις τυπολογίας:

- Οριοθέτηση αγροτικών περιοχών
- Διαφοροποίηση αγροτικών περιοχών

Σημαντικό εύρος στόχευσης:

- Αποτύπωση και ανάλυση (πληθυσμιακές μεταβολές, χωρικές διαρθρώσεις, οικονομικές – κοινωνικές – περιβαλλοντικές διαρθρώσεις)
- Σχεδιασμός πολιτικής (χωροταξική πολιτική, περιφερειακή πολιτική, πολιτική απασχόλησης, περιβαλλοντική πολιτική, πολιτική αγροτικής ανάπτυξης / προσέγγιση ανά άξονα προτεραιότητας)
- Εκτίμηση (Προσέγγιση) επιδόσεων (ανάλυση δυνατότητας απορρόφησης επενδύσεων, διαχωρισμός ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, κλπ.).

Τι είναι οι τυπολογίες

Επίσης:

- Εννοιολογικές, Πρακτικές
- Γεωγραφική κάλυψη: Υπερεθνικές, Εθνικές, Περιφερειακές
- Χωρική ενότητα: NUTSO, 1, 2, 3, LAU2, κλπ.
- Δείκτες / μεταβλητές: Απλοί (πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία), Σύνθετοι
- Χρονική περίοδος δεικτών: Έτος, Σειρά Ετών
- Τύποι περιοχών: Από 3 έως 15.....
- Μεθοδολογία: Πολύ-κριτηριακή ανάλυση, Ανάλυση συμπλέγματος (cluster), κλπ.

Σημαντικότερο ρόλο παίζουν:

- Ο στόχος της τυπολογίας
- Η διαθεσιμότητα των στοιχείων

Άρα: Κάτι κερδίζεις αλλά και κάτι χάνεις.....

Επικρατούσες τυπολογίες

- Τυπολογία ΟΟΣΑ για αγροτικές – αστικές περιοχές:
  - Οι περιοχές LAU2 με πληθυσμιακή πυκνότητα κάτω από 150 κατοίκους ανά Km² ορίζονται ως αγροτικές
  - Οι περιοχές NUTS3 ταξινομούνται ως εξής:
    - Κυρίως αγροτικές: το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές LAU2 είναι πάνω από 50%.
    - Ενδιάμεσες: το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές LAU2 είναι μεταξύ 15% και 50% (και περιοχές αγροτικές με αστικό κέντρο πάνω από 200.000 κατοίκους που αναλογεί σε πάνω από 25% του πληθυσμού).
    - Κυρίως αστικές: το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές LAU2 είναι κάτω από 15% (και περιοχές ενδιάμεσες με αστικό κέντρο πάνω από 500.000 κατοίκους που αναλογεί σε πάνω από 25% του πληθυσμού).
- Νέα Τυπολογία της ΕΕ για αγροτικές – αστικές περιοχές:
  - Πρόβλημα τυπολογίας ΟΟΣΑ με πυκνοκατοικημένα χωριά (ταξινομούνται ως αστικά) και πόλεις που ανήκουν σε πολύ αραιοκατοικημένες LAU2 (ταξινομούνται ως αγροτικές).
  - Χρήση μεθόδου συνεχόμενων πλεγμάτων κελιών 1 Km² αντί LAU2.
  - Αστικές περιοχές: Κελιά με πληθυσμιακή πυκνότητα πάνω από 300 κατοίκους ανά Km². Και ορισμός κατώτατου ορίου (5000 κάτοικοι) για συνεχόμενα κελιά.
  - Αναπροσαρμογή του ορίου μεταξύ αστικών και ενδιάμεσων περιοχών στο 20%.

Επικρατούσες τυπολογίες

- Τροποποιημένη Τυπολογία ΟΟΣΑ:
  - % ανοικτού χώρου σε κάθε LAU2 (όριο 50%)
  - Ταξινόμηση LAU2 ανάλογα με το αν απέχουν πάνω από 45 λεπτά από πόλεις με πάνω από 50000 κατοίκους
  - 6 κατηγορίες περιοχών NUTS3:
    - Αγροτικές Απομακρυσμένες
    - Αγροτικές Προσβάσιμες
    - Ενδιάμεσες Ανοικτού Χώρου
    - Ενδιάμεσες Κλειστού Χώρου
    - Αστικές Ανοικτού Χώρου
    - Αστικές Κλειστού Χώρου.

Τυπολογία ΟΟΣΑ

Δείκτες:

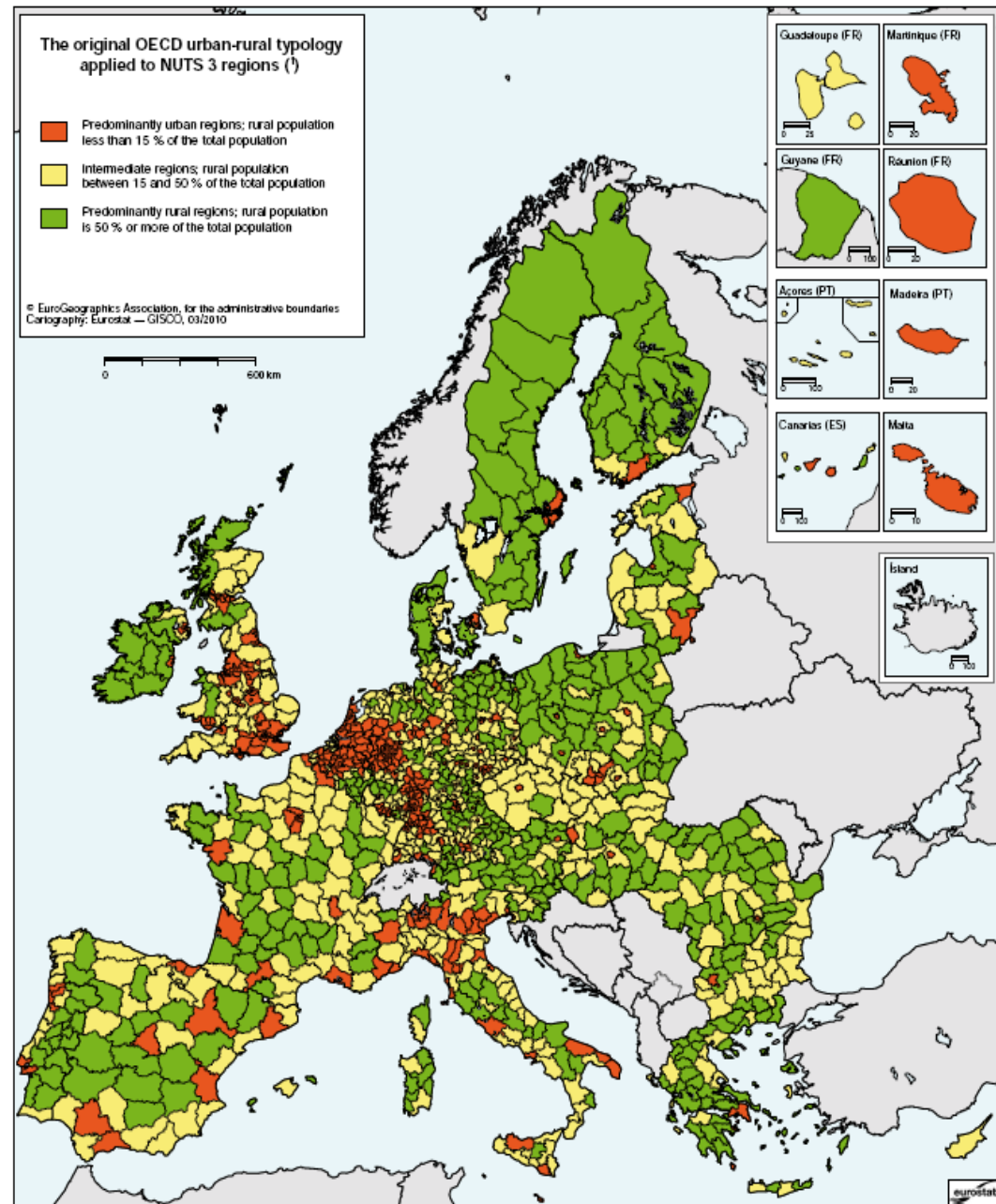
- Πληθυσμός

Χωρικό Επίπεδο Ανάλυσης:

NUTS 3 – Νομοί

Μεταβλητές:

- Πληθυσμιακή πυκνότητα σε επίπεδο LAU2

⁽¹⁾ This typology is based on the share of regional population in local administrative units level 2 (LAU2) with a population density below 150 inhabitants per km². Thresholds for the typology: 50% and 15% of the regional population in low density LAU2.

Νέα Τυπολογία ΕΕ

Δείκτες:

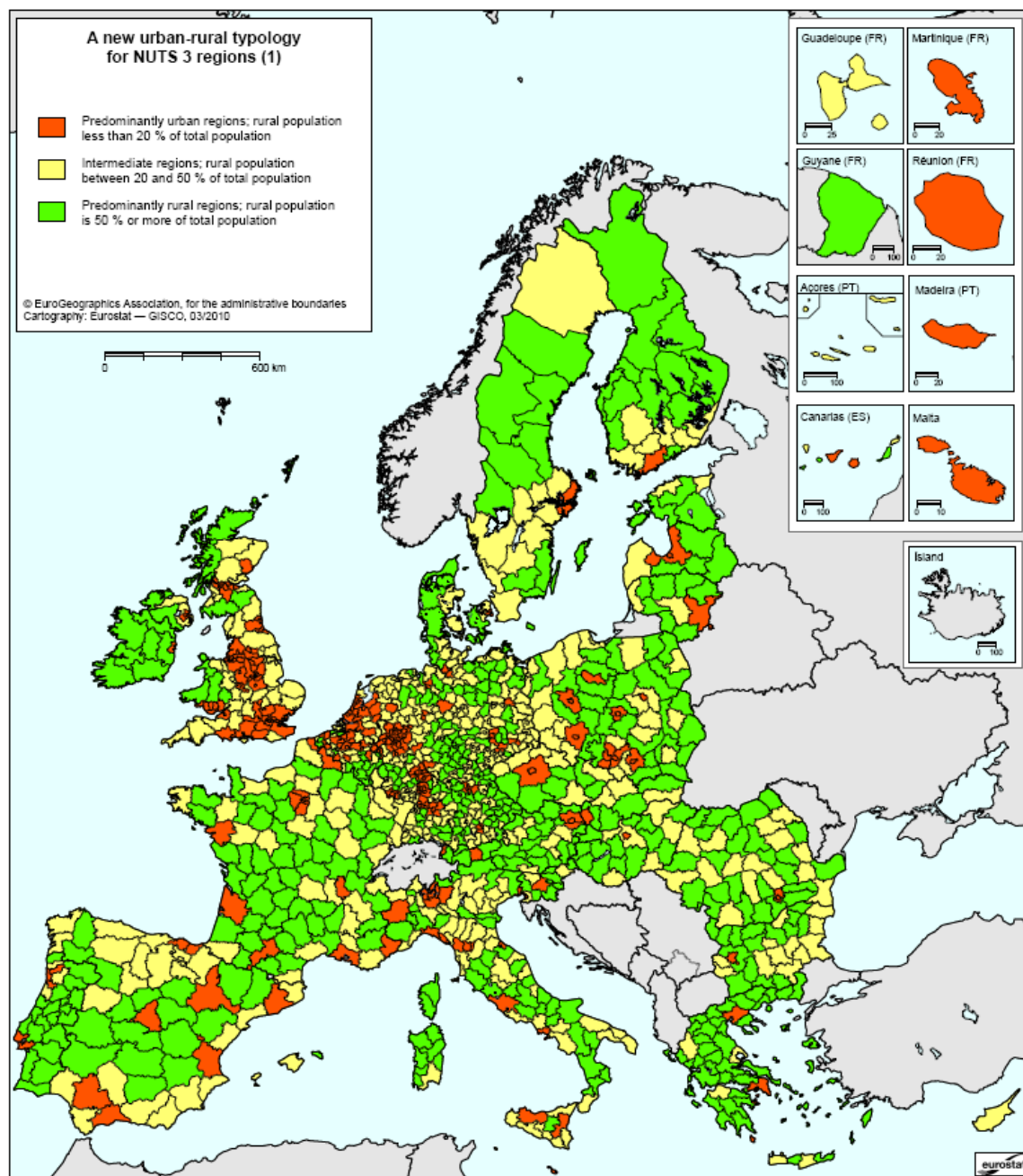
- Πληθυσμός

Χωρικό Επίπεδο Ανάλυσης:

NUTS 3 – Νομοί

Μεταβλητές:

- Πληθυσμιακή πυκνότητα και όρια πληθυσμού σε επίπεδο Κελιών 1 Km²

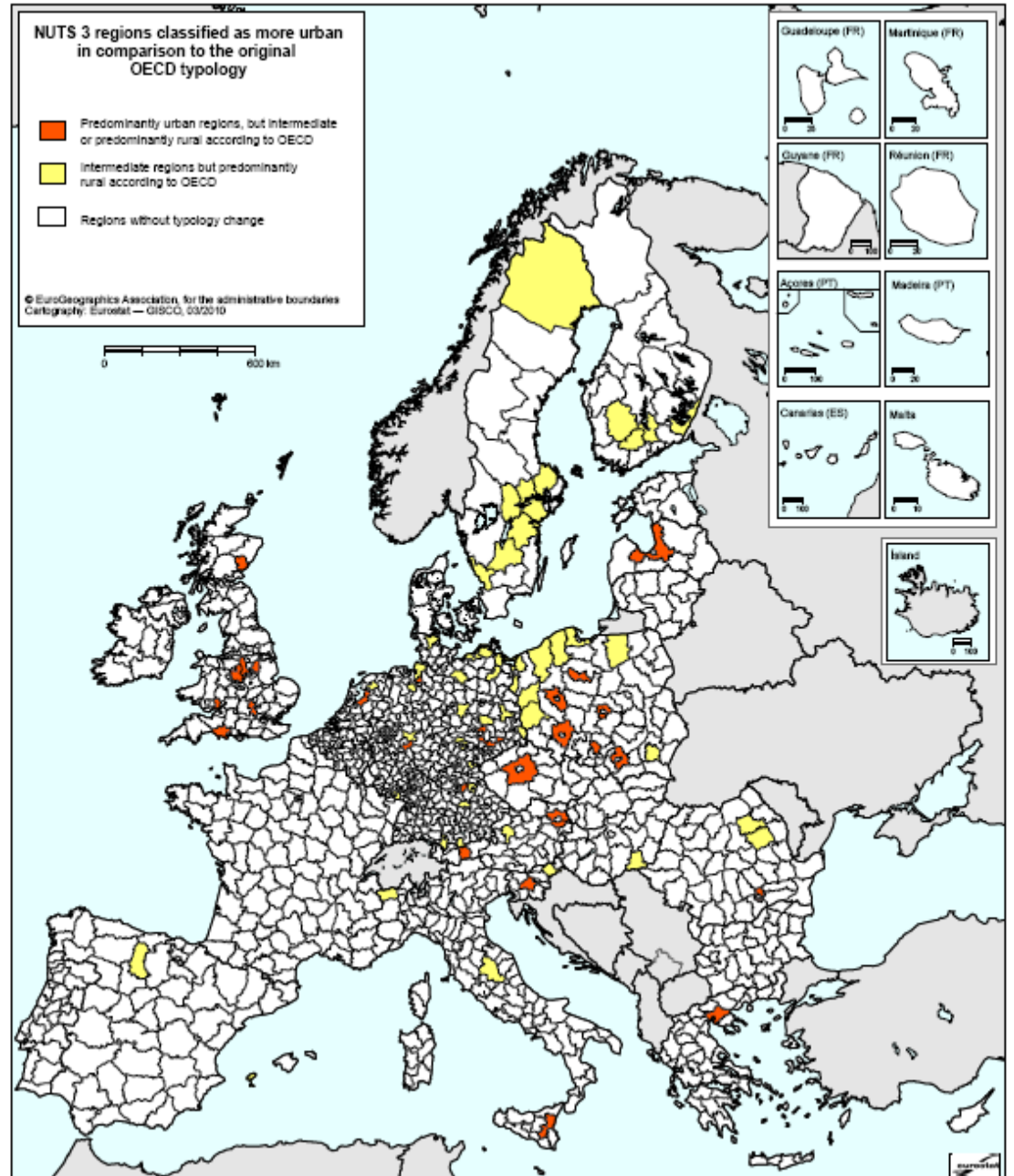

(1) This typology is based on a definition of urban and rural 1 km² grid cells. Urban grid cells fulfil two conditions: 1) a population density of at least 300 inhabitants per km² and 2) a minimum population of 5 000 inhabitants in contiguous cells above the density threshold. The other cells are considered rural. Thresholds for the typology: 50% and 20% of the regional population in rural grid cells.

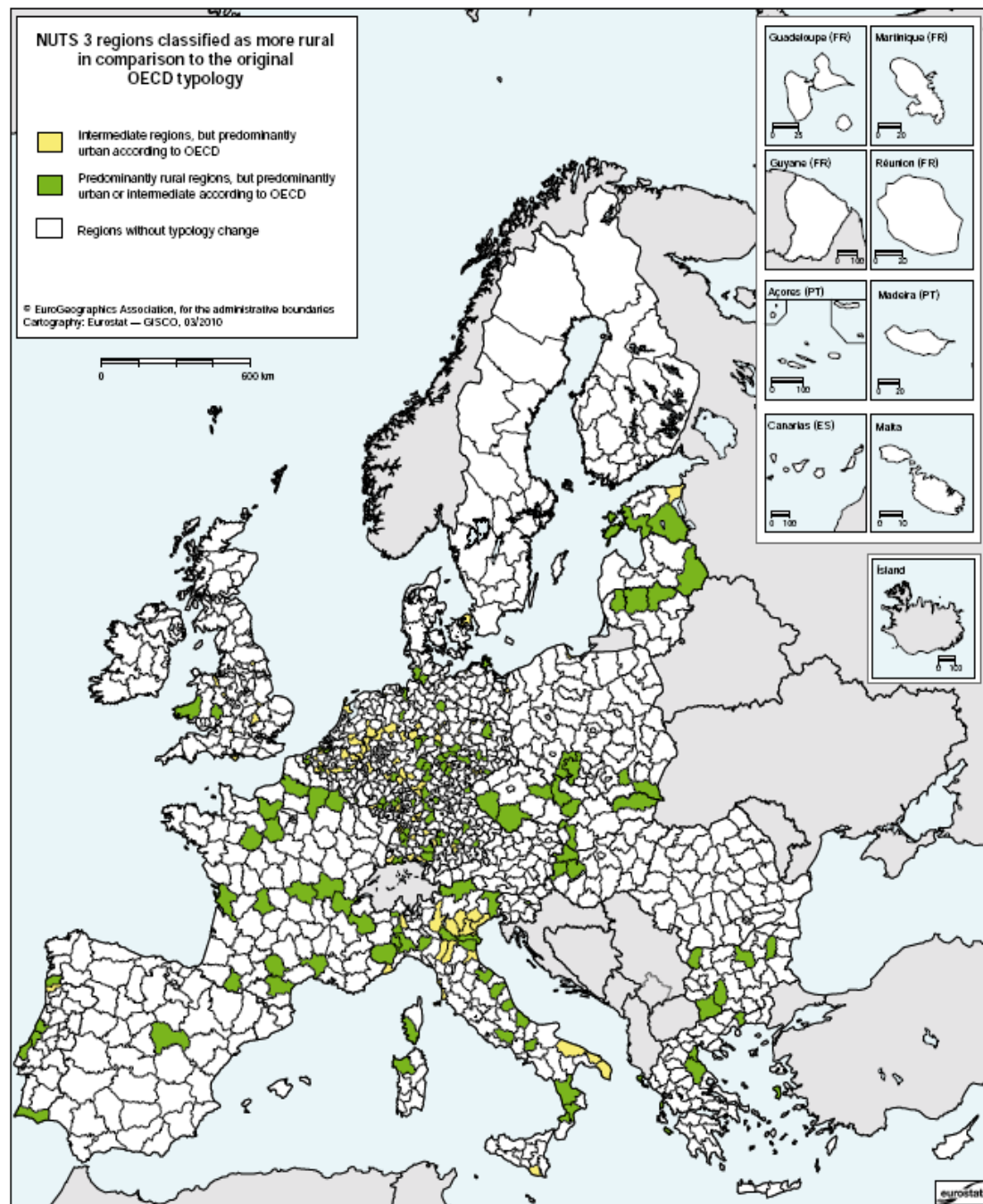
For Madeira, Açores and the French outermost regions, the population grid is not available. As a result, this typology uses the OECD classification for these regions.

Νέα Τυπολογία ΕΕ: Περιφέρειες που έγιναν πιο αστικές (σε σχέση με ΟΟΣΑ)

Νέα Τυπολογία ΕΕ: Περιφέρειες που έγιναν πιο αγροτικές (σε σχέση με ΟΟΣΑ)

Τυπολογίες και Αγροτική Ανάπτυξη

Για τον ορισμό των (τύπων) αγροτικών περιοχών στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013, τα κράτη-μέλη υιοθέτησαν 3 προσεγγίσεις:

- Χρήση της τυπολογίας ΟΟΣΑ: 4 Εθνικά (Αυστρία, Ελλάδα, Σλοβακία, Σλοβενία) και 2 Περιφερειακά Προγράμματα.
- Τροποποίηση τυπολογίας ΟΟΣΑ: 5 Εθνικά (Βέλγιο, Ιρλανδία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία) και 2 Περιφερειακά Προγράμματα.
- Χρήση άλλων τυπολογιών: 20 Εθνικά (υπόλοιπα Κ-Μ) και 2 Περιφερειακά Προγράμματα.

Λόγοι χρήσης άλλων τυπολογιών

- Πεποίθηση ότι η τυπολογία ΟΟΣΑ δεν μπορεί να λάβει υπόψη της επαρκώς την ανομοιομορφία των αγροτικών περιοχών.
- Βούληση για έναν καθορισμό αγροτικών – αστικών περιοχών που να αντικατοπτρίζει τις εκάστοτε «εθνικές» συνθήκες.
- Προσήλωση σε παλιότερες τυπολογίες.
- Επιθυμία για έναν ακριβέστερο καθορισμό ιδιαιτέρων αναγκών των αγροτικών περιοχών.

Τυπολογίες και Αγροτική Ανάπτυξη

Δείκτες ορισμού τύπων αγροτικών περιοχών

- Πληθυσμιακή πυκνότητα (τροποποίηση ορίου ΟΟΣΑ)
- Μέγεθος κοινοτήτων και δήμων (μεγάλες διαφορές μεταξύ Κ-Μ)
- Απομόνωση: απόσταση από πόλεις, προσβασιμότητα, υψόμετρο, αραιοκατοικημένες περιοχές, κλπ.
- Τόπος εργασίας – τόπος κατοικίας
- Διάρθρωση απασχόλησης
- Διάρθρωση χρήσης γης: γεωργική γη, δάση, περιοχές φυσικού κάλλους
- Άλλοι: Ηλικιακή κατανομή, επίπεδο εκπαίδευσης, άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά.

Έννοιες «αγροτικότητας»

- Περιοχές με πληθυσμιακή πυκνότητα κάτω από ένα όριο (μεγάλη διαφοροποίηση)
- Περιοχές που δεν είναι αστικές: Τσεχία <2000, Σκωτία <3000, Βουλγαρία, Ολλανδία <30000
- Αγροτικές και περιαστικές περιοχές: Καθημερινή μετακίνηση (Γαλλία, Βέλγιο)
- Περιοχές με ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες: ορεινές (Ιταλία), απομακρυσμένες (Δανία, Ιρλανδία, Σκωτία), αραιοκατοικημένες (Φινλανδία, Σουηδία)
- Μωσαϊκό περιοχών: οριοθέτηση με βάση πολλούς παράγοντες και στόχο την ενίσχυσή τους με συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής (Αγγλία, Μάλτα, Β. Ιρλανδία, κλπ.). Κεντρικές – Περιφερειακές, κλπ.

Τυπολογίες και Αγροτική Ανάπτυξη

Τύποι αγροτικών περιοχών

- Τσεχία: περι-αστικές, ενδιάμεσες, απομονωμένες (περιλαμβάνουν και περιφερειακές με δυσμενή κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά)
- Δανία: ενδιάμεσες, αγροτικές, περιφερειακές (το ΠΑΑ δίνει έμφαση στις 2 τελευταίες κατηγορίες)
- Φινλανδία: Γειτνιάζουσες με αστικές περιοχές, αγροτικές, αγροτική ζωτική ενδοχώρα, αραιοκατοικημένες αγροτικές περιοχές (έμφαση στις 2 τελευταίες κατηγορίες)
- Γαλλία: περι-αστικές, κυρίως αγροτικές, άλλες αγροτικές κοινότητες
- Ιρλανδία: «ισχυρές» περιοχές, «μεταβαλλόμενες» περιοχές, απομονωμένες περιοχές, διαφοροποιημένες περιοχές με ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά
- Ιταλία: αγροτικές περιοχές με εξειδικευμένη εντατική γεωργική δραστηριότητα, ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές, αγροτικές περιοχές με σύνθετα αναπτυξιακά προβλήματα
- Σκωτία: προσβάσιμες αγροτικές περιοχές, απομονωμένες αγροτικές περιοχές.

Τυπολογίες και Αγροτική Ανάπτυξη

Επιπλέον Παραδείγματα

- Αυστρία: Χρήση τύπων ΟΟΣΑ και μετά χρήση δεικτών για ΠΑΑ – 3 κατηγορίες:
  - Αγροτικές περιοχές με ισχυρή παρουσία του αγροτικού τομέα
  - Παραγωγικές αγροτικές περιοχές
  - Αγροτικές περιοχές με έντονη σημασία του τουρισμού.
- Βουλγαρία: Ορισμός ΟΟΣΑ σημαίνει 99% της έκτασης = αγροτικές περιοχές. Οπότε χρησιμοποίησαν άλλο ορισμό – δήμοι στους οποίους δεν υπάρχει οικισμός με πάνω από 30000 κατοίκους.
- Κύπρος: έντονη ανομοιογένεια στην πληθυσμιακή πυκνότητα καθιστά τον ορισμό του ΟΟΣΑ ακατάλληλο. Ορισμός με βάση τα τοπικά χωροταξικά σχέδια.
- Δανία: 14 δείκτες με ίδια βαρύτητα ο καθένας (% της έκτασης του δήμου σε αγροτικές περιοχές, πληθυσμός σε αγροτικές περιοχές και κωμοπόλεις με λιγότερους από 1000 κατοίκους, κάτοικοι ανά Km², εξέλιξη πληθυσμού 1994-2004, εξέλιξη απασχόλησης 1994 – 2004, μέση απόσταση από περιοχές με υψηλό πλεόνασμα θέσεων απασχόλησης, εξάρτηση από καθημερινή μετακίνηση για εργασία, % απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα, φορολόγηση κατά κεφαλή, % εργατικού δυναμικού με τριτοβάθμια εκπαίδευση, % εργατικού δυναμικού με υποχρεωτική εκπαίδευση, μέση απόσταση από εθνικό οδικό δίκτυο, % πληθυσμού με ηλικία 25-44, % πληθυσμού με ηλικία 17-64).
- Γερμανία: σημαντική ετερογένεια, καθορισμός από κρατίδια. Μεγάλη ποικιλία τυπολογιών.

Τυπολογίες και Μέτρα Αγροτικής Ανάπτυξης

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ΚΜ οριοθέτησαν περιοχές και στόχευσαν σε αυτές συγκεκριμένα μέτρα του Κανονισμού 1698/2005.

Δύο προσεγγίσεις ορισμών

- Τομεακή προσέγγιση: Στόχευση περιοχών για την εφαρμογή τομεακών μέτρων Αγροτικής Ανάπτυξης (Μειονεκτικές περιοχές, Περιοχές Natura 2000, Ζώνες Οδηγίας για τα Νερά, Περιοχές υψηλής περιβαλλοντικής αξίας, Περιοχές με συγκεκριμένα περιβαλλοντικά προβλήματα [π.χ. νιτρικά] – Κυρίως μέτρα Άξονα 1 και 2)
- Χωρική προσέγγιση: Εξειδίκευση χωρικών αναγκών και εφαρμογή χωρικών μέτρων Αγροτικής Ανάπτυξης (Περιοχές με ιδιαίτερες αναπτυξιακές ανάγκες, Περιοχές επιλέξιμες για μέτρα του Άξονα 3, Περιοχές ΟΤΔ – Κυρίως μέτρα Άξονα 3 και 4).

Παραδείγματα

- Ορεινές Μειονεκτικές Περιοχές: Σλοβενία (121, 122, 211, 214)
- Άλλες Μειονεκτικές Περιοχές: Ουγγαρία (121, 122, 212, 214)
- Natura 2000: Τσεχία (121, 122, 213, 214)
- Αγρο-περιβαλλοντικές Περιοχές: Ουαλία (214, 216, 311, 312, 313)
- Περιοχές με ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα: Σαρδηνία (311, 312, 313, 321, 322, 323, 341, 41)
- Αγροτικές Περιοχές Άξονα 3: Αραιοκατοικημένες περιοχές στη Φινλανδία (111, 123, 124, 311, 312, 313, 321, 322, 323, 331, 41, 421, 431)
- Περιοχές ΟΤΔ: Δανία (123, 311, 312, 313, 321, 322, 323, 41, 421, 431).

Τυπολογίες και Μέτρα Αγροτικής Ανάπτυξης

Ορισμοί και Οριοθέτηση

- Λεπτομερείς – Διοικητική
- Ασαφείς – Περιγραφική

Προϋπολογισμός: Ναι και Όχι

Επιλεξιμότητα: Αποκλειστική (σε κάποιες περιπτώσεις, π.χ. Άξονας 3, ΟΤΔ) και όχι (σε άλλες)

Στόχοι πολιτικής: Διαφορετικοί ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς (π.χ. Μειονεκτικές περιοχές σε Βουλγαρία & Ουγγαρία – Ολλανδία).

Άλλες Τυπολογίες σχετικές με Μέτρα Αγροτικής Ανάπτυξης

- Ερευνητικά Προγράμματα: κύρια χρήση η σύνδεσή τους με Αναλυτικά Υποδείγματα και η εκ των προτέρων ανάλυση επιπτώσεων – Επόμενη Παρουσίαση
- Μπορούν βέβαια να χρησιμοποιηθούν για σχεδιασμό ΠΑΑ.